

บทสรุป

การศึกษาการตัดสินใจซื้ออาวุธทันสมัย ซึ่งได้แก่ เครื่องบิน เอฟ-16 ของไทย นั้นมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงแนวความคิด และเหตุผลที่เป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจของรัฐบาล ในฐานะที่เป็นตัวแสดงที่สำคัญที่สุดของรัฐ แต่เนื่องจากการซื้ออาวุธทันสมัยมิได้เกิดเฉพาะในประเทศไทยประเทศเดียว แต่ได้กลายเป็นปรากฏการณ์ใหม่เกิดขึ้นทั่วไปในโลก โดยเฉพาะในประเทศโลกที่ 3 ซึ่งเป็นประเทศกำลังพัฒนา การศึกษาในเรื่องนี้จึงมีความเกี่ยวข้องกับการเมืองระหว่างประเทศด้วย อาวุธที่ประเทศโลกที่ 3 ซื้อในปัจจุบันเป็นอาวุธใหม่ล่าสุดที่มีราคาแพง จำนวนประเทศที่ซื้ออาวุธมีจำนวนมาก การค้าอาวุธระหว่างประเทศและค่าใช้จ่ายทางทหารมีสูงขึ้นเรื่อย ๆ นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมา ความต้องการอาวุธทันสมัยของประเทศในโลกที่ 3 ได้เพิ่มขึ้นพร้อมกับคุณภาพของอาวุธที่เพิ่มขึ้นด้วย อาวุธทันสมัยที่มีความก้าวหน้า และสลับซับซ้อน เช่น เครื่องบินรบความเร็วเหนือเสียง ขีปนาวุธพื้นสู่อากาศพิสัยกลาง เรือรบ และเรือดำน้ำตึกขีปนาวุธนั้น มีประชากรอยู่ในหลายประเทศในโลกที่ 3 ในปัจจุบันนี้ยังไม่มีสิ่งใดแสดงให้เห็นว่าค่าใช้จ่ายในการซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์ในโลกจะลดลง หรือกล่าวได้ว่า การค้าอาวุธทันสมัยเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะควบคุมได้ในเวลานี้ อย่างไรก็ตามได้มีการอธิบายปรากฏการณ์ของการซื้ออาวุธทันสมัยของโลกที่ 3 ไว้หลายประการ ดังนี้

- ประเทศโลกที่ 3 อยู่ในระหว่างการสร้างกองทัพของตนให้ทันสมัย เนื่องจากประเทศโลกที่ 3 เพิ่งได้รับเอกราชจึงต้องการมีกองทัพที่เข้มแข็ง เพื่อความมั่นคงของตน และเพื่อเกียรติภูมิของประเทศ

- เพื่อสามารถต้านภัยคุกคามที่ต้องประสบ ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ เช่น การต่อต้านรัฐบาล สงครามแย่งแย่งดินแดน และการแทรกแซงของประเทศมหาอำนาจ ฯลฯ เป็นต้น

- เกิดจากบทบาทของรัฐบาลทหาร ในการมองภัยคุกคามและต้องการพัฒนากองทัพซึ่งความคิดของผู้นำมีความสำคัญเพราะเป็นบุคคลซึ่งมีอำนาจในการกำหนดความสำคัญของสถาบันในชาติได้

เนื่องจากการซื้ออาวุธทันสมัยในปัจจุบัน มิใช่เรื่องที่เป็นการซื้อขายกันธรรมดา แต่มีความเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ และการเมืองระหว่างประเทศด้วย ในกรณีเครื่องบิน เอพ-16 ผู้ขายคือ สหรัฐอเมริกามีได้มีนโยบายจะขายให้กับประเทศกำลังพัฒนา เช่น ประเทศไทย เรื่องนี้จึงเป็นกรณีสำคัญในระดับประเทศที่ต้องใช้การตัดสินใจของรัฐบาล ในแง่ของรัฐบาลสหรัฐ ฯ นั้น สหรัฐ ฯ ได้พิจารณาถึงความเป็นไปได้ที่จะขายโดยคำนึงถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยด้วยว่า ฝ่ายไทยมีเหตุผลที่เหมาะสมกับการมีเครื่องบิน เอพ-16 ไว้ในการป้องกันประเทศหรือไม่ สถานการณ์ที่ไทยเผชิญอยู่ในปัจจุบัน ส่วนหนึ่ง เป็นผลมาจากการแพ้สงครามเวียดนาม และการถอนตัวออกจากอินโดจีนของสหรัฐ ฯ จากการที่ไทยเคยมีประเทศมหาอำนาจ เช่น สหรัฐ ฯ เป็นหลักประกันในการแทรกแซงทางการเมืองการทหารของประเทศคอมมิวนิสต์ มาสู่สภาพที่ประเทศกำลังพัฒนาอย่างไทย ต้องพึ่งตัวเอง ป้องกันตัวเอง ปรับนโยบายและการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาวะที่เผชิญอยู่ จึงเป็นเรื่องที่สหรัฐ ฯ จะต้องคำนึงถึงในแง่ของการเมืองระหว่างประเทศที่ตนจะต้องพิทักษ์ผลประโยชน์บางส่วนของตนในภูมิภาคนี้เอาไว้ ต้องสนับสนุนให้ประเทศเล็ก ๆ ในภูมิภาคนี้เข้มแข็งเป็นของตนเอง เพื่อป้องกันและป้องปรามศัตรู เพื่อสกัดกั้นอิทธิพลการขยายอำนาจของฝ่ายที่มีอุดมการณ์ตรงกันข้ามด้วย เนื่องจากการขยายอิทธิพลเป็นสิ่งที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์มีแผนดำเนินการอย่างจริงจัง และยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน การซื้อขายอาวุธทันสมัยในระดับประเทศ จึงเป็นเรื่องของการรักษาผลประโยชน์ทางการเมือง ความสมดุลย์ของอำนาจของประเทศมหาอำนาจในระดับโลกด้วย

การตัดสินใจซื้อเครื่องบิน เอพ-16 ซึ่งสืบเนื่องมาจากความสัมพันธ์กับสหรัฐ-อเมริกานั้น จะเห็นได้ว่านับตั้งแต่การสูญเสียอำนาจของสหรัฐอเมริกาในอินโดจีนหลังสงครามเวียดนาม ทำให้สหรัฐประสบความล้มเหลวในการขยายอำนาจเข้ามาในอินโดจีน และไม่สามารถจะปกป้องพันธมิตรของตนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้อย่างที่เคยเป็นมา ในขณะที่เดียวกันประเทศในภูมิภาคนี้ เช่น ไทย ก็ไม่สามารถพึ่งพาสหรัฐอเมริกาได้อย่างเต็มตัวอีกต่อไป ไทยต้องหันไปผูกมิตรกับประเทศอื่น ๆ เช่น จีน ญี่ปุ่น ประเทศกลุ่มอาเซียน กลุ่มตลาดร่วมยุโรป ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และแคนาดา โดยเฉพาะกับจีนถือเป็นผลประโยชน์ทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญเพื่อต้านทานกับเวียดนามโดยเฉพาะ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสหรัฐอเมริกาจะลดความสำคัญและบทบาทของตนลงไปแล้ว แต่สหรัฐอเมริกาก็ยังมีบทบาทที่สำคัญหรือเรียกได้ว่าสำคัญมากที่สุดต่อไทย โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับความมั่นคง

ทางด้านฝ่ายไทยการตัดสินใจซื้อเครื่องบิน เอฟ-16 นี้ จึงมีปัจจัยจากภายนอก คือ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในอินโดจีนเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งในการตัดสินใจ นอกเหนือไปจากความต้องการพัฒนากองทัพให้ทันสมัย การให้ความสำคัญกับปัจจัยภายนอกนั้นเท่ากับว่าผู้นำไทยได้ให้ความสำคัญกับสถานการณ์การเมืองการทหารรอบประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป และ กำลังค่าเงินอยู่ และฝ่ายทหารก็ถือว่าตนมีบทบาทเกี่ยวข้องโดยตรง ดังนั้นการดำเนินนโยบายระหว่างประเทศต่อกรณีที่เกี่ยวข้องกับภัยคุกคามต่าง ๆ ทหารจึงมักจะเข้าไปมีบทบาทร่วมด้วย สิ่งที่แสดงถึงการให้ความสำคัญกับสถานการณ์นั้น เห็นได้จากการปรับเปลี่ยนนโยบายการป้องกันประเทศตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อให้เหล่าทัพต่าง ๆ สามารถปฏิบัติการกิจได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และสอดคล้องกับนโยบายการป้องกันประเทศด้วย

เหตุการณ์ที่ถูกมองว่ามีนัยสำคัญต่อการปรับเปลี่ยนนโยบายนี้ ได้แก่ "กรณีเวียดนาม" กล่าวคือ การที่อินโดจีนได้ตกอยู่ภายใต้ระบอบคอมมิวนิสต์ในปี 1975 การที่สหรัฐอเมริกาถอนทหารออกจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภายหลังสงครามเวียดนามปี 1976 การรุกรานและยึดครองกัมพูชาของเวียดนามในปี 1978-1979 และการก่อการร้ายภายในประเทศซึ่งกองกำลังคอมมิวนิสต์และขบวนการมุสลิมในประเทศไทย เริ่ม เข้มแข็งและเคลื่อนไหวมากขึ้น จากสถานการณ์ที่มองว่าเป็นจุดเปลี่ยนแปลงดุลแห่งอำนาจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นี้ จึงมีผลกระทบต่อแนวความคิดในการป้องกันประเทศของไทย และมีผลต่อแผนการป้องกันประเทศของทุกเหล่าทัพด้วย ในส่วนที่เกี่ยวกับกองทัพอากาศนั้นได้มองว่าอะไรคือภัยคุกคามที่กองทัพอากาศต้องรับผิดชอบโดยตรง ซึ่งก็ได้พิจารณาแล้วว่า ได้แก่ กำลังรบทางอากาศและระบบป้องกันภัยทางอากาศของฝ่ายตรงข้าม ซึ่งเป็นสิ่งที่กองทัพอากาศด้อยกว่าฝ่ายตรงข้ามทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ การเสริมสร้างให้เท่าเทียมกันในด้านปริมาณเป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ ดังนั้นจึงต้องเสริมสร้างคุณภาพเพื่อทดแทนการด้อยกว่าทางปริมาณ และเครื่องบิน เอฟ-16 สามารถจะต้านทานกำลังรบทางอากาศของฝ่ายตรงข้ามได้ จะเห็นว่าในช่วงปีดังกล่าว ค่าใช้จ่ายทางทหารและการซื้ออาวุธยุทธภัณฑ์ของไทยมีปริมาณสูงขึ้นเรื่อย ๆ แสดงให้เห็นว่าความสำคัญของการทหารมิได้ลดลง

ความคิดในเรื่องภัยคุกคามได้กลายเป็นปัจจัยหลักในการวางแผนยุทธศาสตร์ของกองทัพ รวมทั้งการพัฒนากองทัพด้วย ดังที่ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ผู้บัญชาการทหารบก

ได้ให้ทัศนะไว้ว่า³ พื้นฐานสำคัญในการพัฒนากองทัพ คือการเข้าไปในปัญหาที่ว่า จะทำอย่างไรที่จะเพิ่มขีดความสามารถของกองทัพเพื่อให้สามารถรับมือกับภัยคุกคามจากภายนอกได้ คำถามก็คือ ภัยนั้นมาจากไหน ในสายตาของนักการเมืองหรือนักการทูตจะมองว่า ไทยและเวียดนามสามารถเป็นเพื่อนกันได้ แต่จากสายตาและความคิดของนักการทหารแล้ว จะมองว่าประเทศที่มีแนวโน้มจะรุกรานไทยได้ก็คือ เวียดนาม สิ่งที่เวียดนามได้กระทำการไปฝ่ายทหารจะต้องนำมาพิจารณาเป็นข้อมูลเก็บไว้ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในกัมพูชามีใช่จะเป็นสิ่งที่จะเกิดขึ้นกับประเทศไทยต่อไปในระยะเวลานั้นสั้น แต่อาจมีผลได้ในระยะยาว ดังนั้นความต้องการอาวุธทันสมัย เช่น เครื่องบิน เอฟ-16, บี 135 ม.ม., รถถังแบบต่าง ๆ ของกองทัพ การฝึกและการรวบรวมทางทหารจึงเป็นการกำหนดขึ้นเพื่อเตรียมกองทัพไว้รับกับการรุกรานของเวียดนามที่อาจเกิดขึ้นได้

การซื้ออาวุธทันสมัยในปัจจุบันเป็นเรื่องระหว่างประเทศในระดับรัฐบาลกับรัฐบาล โดยเฉพาะในประเทศไทยกิจการที่เกี่ยวกับความมั่นคง หรือนโยบายต่างประเทศที่เกี่ยวกับความมั่นคง การเมืองภายในประเทศและการป้องกันประเทศเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นบุคคลในหน่วยราชการที่กล่าวมาทั้งหมดจึงมีบทบาทสำคัญในการมองปัญหาและตัดสินใจจับคู่หาร่วมกัน

เหตุผลหลักในการตัดสินใจซื้อเครื่องบินในครั้งนี้ คือ ความคิดในด้านความมั่นคงและการป้องกันประเทศ ซึ่งหมายความรวมถึงการสร้างกำลังกองทัพให้เข้มแข็งเพื่อการป้องกันและป้องปรามภัยคุกคามจากฝ่ายตรงข้ามด้วย ในการเสริมสร้างกำลังกองทัพเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว รัฐบาลได้พิจารณาจากทางเลือกหลาย ๆ ทาง และในที่สุดรัฐบาลได้ตัดสินใจเลือกการซื้ออาวุธทันสมัยให้กับกองทัพ เพื่อแก้ไขปัญหาคาความขาดแคลนกำลังรบที่กองทัพประสบอยู่ สำหรับกำลังรบทางอากาศที่กองทัพขาดแคลนนั้นได้มีการพิจารณาว่า จะทำการซื้อเครื่องบินรบชนิดใดเพื่อจะให้เกิดผลดีที่สุด สามารถตอบสนองความต้องการให้ได้มากที่สุด และสามารถนำไปใช้ดำเนินการตามภารกิจของกองทัพได้อย่างมีประสิทธิภาพ สมบูรณ์ และเหมาะสมที่สุด ภายหลังจากพิจารณาจากเหตุผลทั้งหลายแล้ว ผลจึงปรากฏว่ารัฐบาลได้ตัดสินใจตามที่กองทัพเสนอขึ้นมา นั่นคือ การซื้อเครื่องบินรบ

³Bunbongkarn and Paribatra, ASEAN in Regional and.....,

อเนกประสงค์แบบ เอฟ-16 ซึ่งเป็นอาวุธทันสมัยของสหรัฐอเมริกาให้กับกองทัพอากาศในที่สุด ทั้งนี้ได้ปฏิเสธทางเลือกอื่น ๆ ปฏิเสธการซื้อเครื่องบินแบบอื่น ๆ เช่น เอฟ-20, เอฟ-16/79, เครื่องบินในตระกูลมिरาจ (Mirage) ทอร์นาโด (Tornado), เอฟ-14, เอฟ-15 และอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะเครื่องบินเหล่านี้ไม่สามารถตอบสนองจุดประสงค์ของกองทัพอากาศได้ จุดประสงค์ของกองทัพอากาศในการจัดหาเครื่องบินรบ เมื่อพิจารณาจากแผนโครงสร้างกำลังรบกองทัพอากาศนั้น คือ ต้องการเครื่องบินรบที่สามารถทำภารกิจทั้งการสกัดกั้นและการโจมตีได้ในเครื่องเดียวกัน เพราะงบประมาณมีจำกัดไม่สามารถจัดหาเครื่องบินรบสองแบบพร้อมกันได้ เครื่องบินต่าง ๆ ดังกล่าว เป็นเครื่องบินรบที่ดีมากแต่เฉพาะภารกิจโจมตีอย่างเดียวเท่านั้น เพราะบรรทุกได้มาก มีรัศมีการปฏิบัติการไกล แต่ทำภารกิจสกัดกั้นไม่ดี เนื่องจากมีขนาดใหญ่ ไม่คล่องตัว บางแบบเป็นเครื่องบินที่สกัดกั้นได้ดี มีความคล่องตัวสูง แต่ไม่สามารถทำภารกิจโจมตีได้ดี บางชนิดทำได้ทั้งสองภารกิจ แต่มีราคาแพงจนเกินไปไม่อยู่ในวิสัยที่จะจัดหาประจำการได้

เครื่องบินที่จะตอบสนองจุดประสงค์ของกองทัพอากาศได้ต้องมีคุณลักษณะครบถ้วนในเรื่องความเร็ว พิสัยบิน (range) และความสามารถในการรบ ในการดำเนินกลยุทธ์ซึ่งได้แก่ ความอ่อนตัว ความคล่องตัว ฯลฯ หมายถึงเป็นเครื่องบินที่สามารถเปลี่ยนภารกิจได้ กล่าวคือสามารถทำการบินขับไล่สกัดกั้น และโจมตีเป้าหมายภาคพื้นดินได้อย่างปลอดภัยและป้องกันตนเองได้เมื่อเปลี่ยนภารกิจได้ เมื่อพิจารณาในแง่ของความสามารถแล้วเครื่องบิน เอฟ-16 เอ เป็นเครื่องบินขับไล่ที่มีความคล่องตัว มีขนาดกระทัดรัด น้ำหนักเบา และยากที่ฝ่ายตรงข้ามจะทำการสกัดกั้น มีรัศมีการปฏิบัติการไกล ประมาณ 925 กิโลเมตร และอาจเพิ่มขึ้นเป็น 3,000 กิโลเมตร เมื่อติดตั้งเชื้อเพลิงอะไหล่ สามารถเลี้ยววงแคบได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งจำเป็นอย่างมากในการรบทางอากาศ นอกจากนี้เครื่องบิน เอฟ-16 เอ ยังเป็นเครื่องบินโจมตีที่ดีมาก ติดอาวุธได้หลายชนิดจำนวนมาก รวมน้ำหนักได้ถึง 15,200 ปอนด์⁴ และเครื่องบิน เอฟ-16 เอ สามารถปฏิบัติการได้ทั้งในเชิงรุก

⁴ สุรชาติ บำรุงสุข, เอฟ-16 กับ....., หน้า 153-156. อ้างมาจาก Bill Gunston (1980) The Encyclopedia of World Air Power, New York: Crescent Book.

และเชิงรับ⁵ แม้จะมีราคาค่อนข้างแพงแต่จะอยู่ในวิสัยที่จะจัดหามาประจำการได้ มีอายุการใช้งานนาน ไม่ต้องเป็นห่วงเรื่องอะไหล่และการบำรุงรักษา เมื่อเวลาผ่านไปประมาณ 10-20 ปี จะรู้ได้ว่าเป็นเครื่องบินที่มีความคุ้มค่าพอ

นอกจากนี้ การเปลี่ยนไปใช้เครื่องบินในตระกูลใหม่ ทำให้มีปัญหายุ่งยากตามมา แต่เดิมส่วนใหญ่ไทยใช้ระบบอาวุธและเครื่องบินรบของสหรัฐฯ หากเปลี่ยนไปใช้เครื่องบินรบของอังกฤษ ฝรั่งเศส หรือประเทศยุโรปตะวันตกอื่น ๆ หากกับเปลี่ยนไปใช้ระบบอาวุธแบบใหม่ซึ่งไม่คุ้นเคย ต้องส่งเจ้าหน้าที่เทคนิคที่มีอยู่ไปศึกษาอบรมเป็นการเริ่มต้นใหม่ ทำให้เสียเวลาและเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก การซื้อเครื่องบินจากประเทศในยุโรปตะวันตกไม่ได้รับความมั่นใจว่าจะได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการ อะไหล่ และอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ได้ตลอดไป เมื่อเทียบกับรัฐบาลสหรัฐฯ แล้ว สหรัฐฯ มีหลักประกันที่ดีกว่า มีข้อตกลงทางทหารร่วมกัน และสหรัฐฯ ยังยอมรับในการเป็นผู้นำในการต่อต้านกับคอมมิวนิสต์ ส่วนผลประโยชน์ที่อาจจะได้รับอีกประการหนึ่งคือ ในภาวะสงคราม ประเทศไทยจะได้รับการส่งเสริมสนับสนุนหรือได้รับเครื่องบิน เอฟ-16 เพิ่มเติมอีกด้วย การซื้อเครื่องบินต่างตระกูลทำให้เกิดความยุ่งยากในการซ่อมบำรุง การฝึกฝนเจ้าหน้าที่เทคนิคกับงานเทคนิคแบบใหม่ซึ่งเป็นเรื่องที่ละเอียดละออ ต้องใช้เวลาานพอสมควรในการทำความเข้าใจให้เกิดความมั่นใจและชำนาญ ระบบอาวุธที่ได้มาใหม่จึงควรมีความสอดคล้องกันใช้ร่วมกันได้กับระบบอาวุธ ระบบควบคุมและสิ่งการต่าง ๆ ที่มีอยู่เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาดังกล่าว การมีระบบอาวุธที่ใกล้เคียงกันสามารถใช้เครื่องมือบางอย่าง (Ground Equipment) ร่วมกันได้ เช่น เครื่องมือบางอย่างที่ใช้กับเครื่องบิน เอฟ-5 สามารถนำไปใช้กับเครื่องบิน เอฟ-16 ได้ เพราะมีเทคโนโลยีใกล้เคียงกัน

⁵ ในเชิงรุก หมายถึง เข้าทำการสนับสนุนกองกำลังภาคพื้นดินในดินแดนของศัตรู หรือเข้าโจมตีทางยุทธศาสตร์ภาคพื้นดินของศัตรูและเข้าครองอากาศ ในเชิงรับ หมายถึง สามารถเข้าสกัดกั้นการล่องลำอับิพโตยทางอากาศของเครื่องบินศัตรู ผลักดัน ทำลาย และยับยั้งการลุกคืบหน้าทางพื้นดินของศัตรู รวมทั้งการตัดเส้นทางลำเลียงของศัตรูได้ด้วย (ผนวก ค.).

การใช้อาวุธจากสหรัฐฯ เป็นอาวุธระบบเดียวกับกลุ่มอาเซียนและโลกเสรีอื่น ๆ ในเอเชียด้วยกัน ในกรณีที่เกิดปัญหาเร่งด่วน สามารถทำการขอยืมหรือขอซื้อจากกันได้ เช่นตัวอย่างที่เคยประสบมาแล้ว ได้มีการขอยืมอุปกรณ์บางอย่างของเครื่องบิน เอฟ-5 จากสิงคโปร์ และมาเลเซีย เป็นต้น เนื่องจากมีเครื่องบินตระกูลเดียวกันและสามารถเกื้อกูลกันได้

จากสมมุติฐานของการศึกษาที่กล่าวว่า การตัดสินใจซื้อเครื่องบิน เอฟ-16 มีปัจจัยกำหนดคือ แนวความคิดของผู้มีอำนาจเกี่ยวกับความต้องการของระบบป้องกันประเทศของไทยนั้น ผู้นำทางทหารระดับสูงซึ่งมีบทบาทโดยตรงต่อการพิจารณาซื้อเครื่องบิน เอฟ-16 ได้แสดงความคิดเห็นและมีทัศนคติการมองคล้าย ๆ กัน ในส่วนที่ว่ากรณีที่เวียดนามรุกรานกัมพูชาและลาวและล้ำแดนเข้ามาในไทยอยู่เสมอ ๆ รวมทั้งผลักดันผู้อพยพชาวกัมพูชาเข้ามาในไทยนั้น ถือว่าเป็นภัยคุกคามโดยตรงต่อไทย นอกจากนี้เวียดนามยังมีแผนที่จะรวบรวมดินแดนต่าง ๆ เป็นสหพันธรัฐอินโดจีนซึ่งรวมถึงไทยด้วย แม้ว่าขณะนั้นตอนการดำเนินการจะยังไม่ประสบผลสำเร็จ แต่ทราบได้ที่เวียดนามยังคงมีแนวความคิดเช่นนี้อยู่เป็นยุทธศาสตร์แห่งชาติ ก็ถือว่าเวียดนามเป็นศัตรูและมีเจตนาที่จะรุกราน ดังนั้นเพื่อเป็นหลักประกันในความปลอดภัยของประเทศชาติ กองทัพอากาศจะต้องเข้มแข็ง โดยเฉพาะในส่วน ของกำลังทางอากาศ กำลังทางอากาศของไทยในขณะนั้นไม่สามารถยับยั้งการโจมตีของเวียดนามได้ สิ่งเหล่านี้ผู้รับผิดชอบในระบบป้องกันประเทศจึงถือว่าเป็นความล่อแหลม และต้องเตรียมพร้อมในกรณี "ถ้า" เหตุการณ์เกิดขึ้น เมื่อศึกษาถึงแนวความคิดของผู้นำแล้ว พอจะกล่าวได้ว่า ภัยคุกคามครั้งนี้ถือว่าเป็นครั้งแรกที่กองทัพไทยเผชิญหน้ากับศัตรูที่เป็นทหารประจำการ และอาวุธที่มีสมรรถนะทัดเทียมกับกองทัพประจำการอื่น ๆ เพราะการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ที่ผ่านมาในยุคของสงครามคอมมิวนิสต์นั้น ประสิทธิภาพของอาวุธที่ผู้ก่อการร้ายใช้ไม่สามารถจะนำมาเปรียบเทียบได้ถึงความทัดเทียมกับอาวุธที่มีอยู่ในกองทัพแห่งชาติของเวียดนามในปัจจุบันได้ จากแรงกดดันจากเหตุการณ์ดังกล่าวหลังปี 1978-1979 ซึ่งถือได้ว่าเป็นปีของการสิ้นสุดความสำคัญของภัยคุกคามภายใน และเป็นปีเริ่มต้นของภัยคุกคามภายนอกที่ชัดเจน ได้มีการพัฒนากองทัพให้มีระบบอาวุธที่ทันสมัยมากขึ้น เพื่อให้สามารถรับมือกับกองทหารของเวียดนาม หากเวียดนามตัดสินใจเปิดการรุกข้ามพรมแดนมาสู่ประเทศไทย สิ่งที่เกิดขึ้นจึงได้แก่การนำอาวุธสมัยใหม่จากสหรัฐ ฯ

เช่น รถถัง ปืนใหญ่ อาวุธต่อสู้รถถังรวมทั้งเครื่องบินแบบ เอฟ-16 และระบบจรวดเทอมนักยทางอากาศเข้ามา เป็นต้น⁶

ในการเมืองไทยนั้น การทหารมีบทบาทสำคัญมาก เป็นบทบาทที่จะยอมรับหรือไม่ยอมรับก็ตาม แต่เป็นสิ่งที่มือผู้จริง ค้ำยันเหตุผลซึ่งจะไม่กล่าวถึงในที่นี้ บทบาทของการทหารยังมีอยู่ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวข้อกับความมั่นคงด้วย จากการศึกษาของนักวิชาการทหารของไทยได้แสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวเนื่องอย่างสำคัญระหว่างบทบาทของการทหารทั้งในการเมืองภายในประเทศ และการกำหนดนโยบายต่างประเทศด้วย⁷ ดังนั้นในเรื่องที่เกี่ยวกับความมั่นคง เช่นในกรณีนี้ จึงเป็นการแสดงความคิดเห็นและการดำเนินการที่ฝ่ายทหารกล่าวว่า มีเหตุผลสมควรที่จะซื้อแม้จะมีเสียงคัดค้านก็ตาม ดังนั้นเหตุผลในการตัดสินใจซื้อเครื่องบิน เอฟ-16 นอกจากจะมาจากปัจจัยภายนอก คือ สถานการณ์ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมในขณะนั้นแล้ว ยังเกี่ยวเนื่องไปถึงปัจจัยเรื่องตัวบุคคลผู้มีอำนาจด้วย ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจในกรณีนี้ รวมทั้งผู้เสนอความคิดเห็นในเรื่องการมีอาวุธทันสมัย ต่างอยู่ในฐานะที่เคยเป็นนายทหารระดับสูงสุดของกองทัพมาแล้ว และยังคงดำรงตำแหน่งสูงสุดของรัฐบาล กองทัพและเหล่าทัพในขณะนั้นด้วย นอกจากนี้บทบาทและอำนาจทางการเมืองภายในประเทศของข้าราชการโดยเฉพาะฝ่ายทหาร และบารมีส่วนบุคคลของผู้นำทหารในระดับสูง มีผลในการสนับสนุนให้เหตุผลและการเสนอความคิดเห็นได้รับการสนองตอบจากรัฐบาลและบรรลุผลสำเร็จในที่สุด บทบาทเหล่านี้สอดคล้องกับที่ Snyder ได้กล่าวไว้ว่า บุคคลที่มีอำนาจในการตัดสินใจในกิจการของรัฐหรือมีบทบาทต่อการตัดสินใจในกิจการของรัฐ ต้องเป็นข้าราชการหรือเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้น จะเป็นเจ้าหน้าที่จากวงการหรือองค์กรอื่นใดที่ไม่ใช่ของรัฐหรือเป็นองค์กรของเอกชน ไม่ว่าจะมียุทธิพลสูงแค่ไหนก็ไม่สามารถจะทำการตัดสินใจในเรื่องเหล่านี้ได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า เพราะการเสนอความคิดเห็นเรื่องนี้เกิดขึ้นจากผู้นำทางทหารกลุ่มที่มีอิทธิพลสูงในช่วงเวลานั้น หรือผู้นำ

⁶ สุรชาติ บำรุงสุข "กองทัพไทยในสามทศวรรษ : บทบาทของการทหารในกระแสความเปลี่ยนแปลง" มติชนสุดสัปดาห์, อาทิตย์ 20 มีนาคม 2531 ปีที่ 8 ฉบับที่ 394, หน้า 26-27.

⁷ Bunbongkarn; The Correlation between..., p. 5.

ทหารที่มีอิทธิพลสูงในขณะนั้นให้การสนับสนุนอยู่ จึงทำให้กิจการนี้ประสบความสำเร็จได้ แต่ถ้าหากเป็นความคิดที่เกิดขึ้นจากกลุ่มอิทธิพลอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ข้าราชการหรือทหาร หรือเกิดจากกลุ่มทหารที่ไม่มีอิทธิพลทางการเมือง แนวความคิดและการเสนอเหตุผลต่าง ๆ อาจจะไม่ได้รับความเชื่อถือและดำเนินการจนสำเร็จเช่นในกรณีก็เป็นได้ สิ่งเหล่านี้จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่อยู่แยกเหนือไปจากสิ่งที่เป็นวิธีการหรือเป็นกระบวนการตัดสินใจที่มีรูปแบบและขั้นตอนโดยทั่วไป

ในการตัดสินใจซื้อเครื่องบิน เอฟ-16 นั้น เมื่อรัฐบาลได้พิจารณาปัญหาภัยคุกคามและโครงการที่จะป้องกันมิให้เกิดขึ้นกับประเทศแล้ว จึงได้เลือกทางที่เห็นว่าเหมาะสมและนำมากำหนดเป็นโครงการเพื่อไปสู่วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้นด้วย การตัดสินใจในเรื่องนี้รัฐเป็นผู้กระทำการ การซื้อเครื่องบิน เอฟ-16 เป็นการเจรจาซื้อขายในระหว่างรัฐบาลต่อรัฐบาลอยู่แล้ว การบรรลุเป้าหมายย่อมต้องเกิดจากการตัดสินใจของรัฐในฐานะตัวแสดงหลักเท่านั้น จะเห็นได้ว่ากองทัพอากาศมีบทบาทสำคัญมาก ในฐานะที่เป็นหน่วยงานของรัฐที่ผู้รับผิดชอบในการป้องกันภัยทางอากาศ ซึ่งเป็นภารกิจที่ต้องใช้เครื่องบินดังกล่าวเป็นหลัก การตัดสินใจของกองทัพอากาศอย่างหนักแน่นและการยืนยันความต้องการของกองทัพในครั้งนั้น มีบทบาทต่อการตัดสินใจของรัฐบาลด้วย ทั้งนี้ นอกจากจะเป็นการตัดสินใจแบบมีขั้นตอนอย่างระบบราชการแล้ว บทบาทของทหารต่อรัฐบาลและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของเจ้าหน้าที่ระดับสูงในกองทัพและผู้นำรัฐบาลรวมทั้งการแสดงออกอย่างจริงจังของบุคคลดังกล่าวที่จะซื้อเครื่องบิน เอฟ-16 ด้วยแล้ว ย่อมจะเป็นส่วนสำคัญที่ผลักดันให้เรื่องนี้บรรลุผลสำเร็จ การที่รัฐบาลเข้าไปมีบทบาทโดยตรงและยอมรับเอาเรื่องการซื้อเครื่องบินมาอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐ แสดงว่ารัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อเรื่องนี้ และเพื่อจะสามารถดำเนินการเจรจากับรัฐบาลสหรัฐ ๆ ได้ มิฉะนั้นแล้วการซื้อเครื่องบิน เอฟ-16 จะเกิดขึ้นไม่ได้เลย

แรงจูงใจทำให้เกิดการตัดสินใจ จากการมองและการใช้เหตุผลน่าจะเป็นแรงจูงใจ ที่เรียกว่า "in order to" motive มากกว่า "because of" motive ทั้งที่เพื่อแรงจูงใจที่เรียกว่า "in order to" เป็นแรงจูงใจในลักษณะบวก เกิดขึ้นจากความคิดเห็นของตนเอง ไม่ได้เกิดจากการบังคับ จากการสัมภาษณ์จะเห็นได้ว่า ผู้นำทางทหารในระดับต่าง ๆ มีความเห็นและการให้เหตุผลต่อกันคล้ายคลึงกันไปในทางเดียวกัน ทั้งนี้เพราะความเป็นทหารทำให้ ให้ความสำคัญต่อปัญหาการป้องกันประเทศ และความมั่นคงเป็นอย่างมาก

มาก นอกจากนั้นผู้นำรัฐบาลคือ พล.อ.เปรมฯ ก็เคยเป็นทหารมาก่อน จึงมีความเข้าใจ และให้ความสำคัญไปในทางเดียวกันเช่นกัน เห็นได้จากพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความพยายามอย่างเต็มที่ในการเจรจากับผู้นำสหรัฐฯ การมีจดหมายยืนยันถึงความต้องการ นับเป็นการแสดงออกของเจตนาที่แน่ชัด นอกจากนี้บุคคลที่มีบทบาทสำคัญมากที่สุดของฝ่ายทหาร วิทยากรและเชื่อมั่นในข้อเสนอของผู้นำวิชาการทหารอากาศคือ พล.อ.อาทิตย์ฯ นั้น หากจะมองในแง่ของการมีแรงจูงใจ แบบ "because of" motive แล้ว ก็พอจะอธิบายได้ ว่าได้รับการจูงใจจากการที่ พล.อ.อาทิตย์ฯ เคยศึกษาในสถาบันการศึกษาของกองทัพอากาศ จึงอาจได้รับการจูงใจหรือโน้มน้าวจิตใจในรูปการรับเอาความรู้ในวิชาการของทหารอากาศเอาไว้ ทำให้เกิดความคิดคล้อยตาม เมื่อได้รับการเสนอแนะจึงเห็นความสำคัญของกำลังทางอากาศและความสำคัญของการฟื้นฟูกองทัพอากาศให้ทันสมัยก้าวหน้า หัดเทียบกับประเทศพันธมิตรโลกเสรีอื่น ๆ ในภูมิภาคเดียวกัน เนื่องจากวิทยาการทางอากาศเป็น วิทยาการที่ก้าวหน้าที่สุด และได้รับการยอมรับว่า กองทัพอากาศนั้นเป็นกองทัพเทคนิค การพัฒนากองทัพจึงต้องให้ความสำคัญกับความก้าวหน้าของเทคนิควิทยาการมากจึงจะถือว่า เป็นกองทัพที่ทันสมัย สามารถเป็นหลักประกันและป้องปรามภัยคุกคาม ซึ่งอาจเป็นอันตราย ขึ้นมาได้ทุกเมื่อ ดังนั้น แนวความคิดของผู้นำจึงสรุปได้ว่า เกิดขึ้นจากแรงจูงใจที่มาจาก ความคิดเห็นของตนเองมากกว่าเป็นไปโดยถูกบังคับ การโน้มน้าวอาจจะมีบ้างก็เฉพาะใน ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในวิชาการที่ได้รับทั้งที่เป็นวิชาการทหารโดยทั่วไป และที่เป็น วิชาการของกองทัพอากาศโดยเฉพาะ แต่ในส่วนที่เป็นหลักการแล้วต่างมีความตระหนกอย่าง เดียวกันว่า จะต้องพัฒนากองทัพอากาศให้ทันสมัยที่สุดอย่างเร่งด่วน โดยการมีกำลังทาง อากาศที่มีอำนาจ เพื่อป้องปรามหรือป้องกันภัยคุกคามที่ประสบอยู่ในขณะนี้ ไม่ให้ขยายขอบ เขตและเปลี่ยนเป็นความรุนแรงที่มากขึ้น

ดังกล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่า ผลจากการวิเคราะห์เรื่องการซื้อเครื่องบิน เอฟ-16 นี้ เป็นการวิเคราะห์เฉพาะกรณี อาจนำไปใช้อธิบายการซื้ออาวุธทันสมัยในประเทศอื่นไม่ ได้ แต่การศึกษาเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า การซื้ออาวุธทันสมัยเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยว ข้องกับปัจจัยทั้งภายนอกและภายใน ดังนั้นการซื้ออาวุธทันสมัยจึงไม่ใช่เรื่องการเมือง ระหว่างประเทศแต่เพียงอย่างเดียว เท่านั้น แต่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการมองภัยคุกคามและ การเมืองภายในประเทศ ซึ่งหมายถึงบทบาททางการเมืองของสถาบันที่มีอำนาจอย่างสูงใน การเมืองการปกครองซึ่งในที่นี้คือสถาบันทหารด้วย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การตัดสินใจ

ซื้ออาวุธของโลกที่ 3 เป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างการเมืองภายในประเทศและการเมืองระหว่างประเทศนั่นเอง

การค้าอาวุธทันสมัยกับโลกที่ 3 ในปัจจุบัน เป็นการค้าระหว่างประเทศซึ่งโลกที่ 3 มีสิทธิในการซื้อมากขึ้น หมายถึงสามารถเลือกที่จะซื้ออาวุธได้ตามกำลังทางเศรษฐกิจที่มีอยู่ มูลค่าการซื้อขายเป็นจำนวนเงินสูงขึ้นเรื่อย ๆ นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมา จำนวนประเทศผู้ซื้อ และอาวุธก็มีความทันสมัย มีราคาสูงขึ้นเรื่อย ๆ ตามการพัฒนาทางเทคโนโลยีที่ไม่หยุดยั้ง การค้าอาวุธจึงเป็นปรากฏการณ์ที่มีขอบเขตกว้าง การมีขอบเขตกว้างขวางไปทั่วโลก เท่ากับเป็นการจูงใจให้แต่ละประเทศต้องการจะมีอาวุธดังกล่าวไว้ครอบครอง จากการศึกษาเฉพาะกรณีซึ่งเป็นการศึกษาในระดับแคบทำให้เข้าใจว่า การตัดสินใจซื้อเครื่องบิน เอฟ-16 ของไทย นอกเหนือไปจากเหตุการณ์การเมืองระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นในภูมิภาคแล้ว บทบาทของตัวบุคคลต่อการเมืองภายในประเทศก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน หรือกล่าวได้ว่าหากบุคคลนั้นไม่ใช่ผู้มีอำนาจทางการเมืองการทหารแล้ว แนวความคิดนี้อาจไม่ได้รับการสนับสนุนจนสำเร็จก็ได้⁸ เนื่องจากเป็นแนวความคิดที่ต้องอาศัยความร่วมมือและการดำเนินงานจากหลายฝ่ายทั้งภายในและภายนอกประเทศ จึงจะประสบผลสำเร็จได้

การค้าอาวุธทันสมัยของประเทศในโลกลที่ 3 รวมทั้งประเทศไทย จึงมิได้มาจากเหตุผลเรื่องการเมืองระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นในภูมิภาคแล้ว บทบาทของตัวบุคคลต่อการเมืองภายในประเทศก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ดังนั้นในทางกลับกันเมื่อมองจากภาพรวมในระดับกว้าง การซื้ออาวุธทันสมัยของประเทศในโลกลที่ 3 ก็มีที่จะมาจากเหตุผลเรื่องการเมืองระหว่างประเทศ ยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศ การแข่งขันสร้างอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจ หรือดุลอำนาจทางการเมืองการทหารระหว่างประเทศหรือในภูมิภาคเท่านั้น แต่การค้าอาวุธทันสมัยของประเทศในโลกลที่ 3 น่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมืองภายในของแต่ละประเทศด้วย กล่าวคือ เกี่ยวข้องกับบทบาทและความสำคัญของกลุ่มข้าราชการ และทหาร การมองภัยคุกคามและความต้องการพัฒนากองทัพให้ทันสมัย

⁸ Snyder, Bruck and Sapin, Contemporary Theory....., pp.159-160.

ของกลุ่มเหล่านี้ด้วย ดังนั้นการซื้ออาวุธทันสมัยของประเทศในโลกว่า 3 จึงไม่ได้เกี่ยวเนื่อง
กับปัจจัยจากภายนอกประเทศแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่เป็นเรื่องปัจจัยจากภายใน
ประเทศด้วย ซึ่งได้แก่ แนวความคิดของผู้มีอำนาจในการกำหนดความต้องการของระบบ
ป้องกันประเทศ และการตัดสินใจของรัฐบาล เป็นปัจจัยสำคัญในการซื้อขายอาวุธทันสมัย
ระหว่างประเทศในปัจจุบันด้วย.

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย